

Inhoud

Voorwoord	13
Inleiding	
De staat van de voorschoolse voorzieningen	19
Hoofdstuk 1	
Genealogie als bijdrage tot de pedagogiek	39
Feiten doen ertoe. En ideologieën ook	39
Genealogie als kritische lens	42
Hoofdstuk 2	
Beelden van kinderen, moeders en kinderopvang	47
Eind 19de en begin 20ste eeuw	48
De twee wereldoorlogen	53
De jaren vijftig en zestig	58
De jaren zeventig	65
Uitsluiting	66
Pedagogisering en massamedia	68
De Olympische Spelen van de ontwikkeling en de therapeutische ouder	69
Pedagogisering	72
Institutionalisering	73
De breuklijn is een barstje	74
Het einde van de 20ste eeuw	75
Familiarisering, privatisering en mattheuseffecten	75
Management	79

Nieuwe vormen van kinderopvang	81
Prijs van de vrijheid	82
Kindbeelden	84
Het begin van de 21ste eeuw	89
Ophef in Vlaanderen	89
Europese aandacht	92

Hoofdstuk 3

Wetenschap: een genealogie van de waarheid	95
Neuro is the proliferating prefix	95
Waarheid en machtsverhoudingen	98
Om een sterk en mooi ras voor de staat te garanderen	100
Voortdurende toename van evidentie	104
Gelijke kansen in de ratrace	108
Alles moet in consensus	109
Alles moet economisch zijn	111
De leek kan niet zien	112
Technische expertise als oplossing van sociale problemen	113
Kritische discussie	116
Enkele beschouwingen over pedagogiek, waarheid en wetenschap	120

Hoofdstuk 4

Kwaliteit en kwaliteitstoezicht: genealogie	123
1919-1970: hygiënische kwaliteit en vrij initiatief	124
1970-1990: meer subsidies, meer regels, meer toezicht	129
Indeling in leeftijdsgroepen	132
Volgehouden scheiding tussen educatie en zorg?	136
Alarmerende observaties van de pedagogische kwaliteit	137
1990-2000: management en kwaliteit	140
Tevredenheid als kwaliteitscriterium	142
NWK wordt Kind en Gezin en introduceert kwaliteitsschalen	147
Privatisering en de KWAPOI	150

Hoofdstuk 5

Pedagogische kwaliteit van de kinderopvang: MeMoQ	155
Situering: decreet van 2014 en MeMoQ	155
Pedagogisch raamwerk	157
Nulmeting: doel	162
Algemene resultaten	168
Resultaten op meerdere kwaliteitsdimensies	173
Factoren die de kwaliteit beïnvloeden	181
Opvangvorm	181
Groepsgrootte	181
Aantal kinderen per kinderbegeleider	183
Samenstelling van de leefgroep	186
Subsidietrap	187
Dagverloop en soort activiteiten	189
Variatie in ervaringsgebieden	192
Pedagogische ondersteuning en opleidingsniveau	194
Tot slot: samenhang van structurele kwaliteitskenmerken	195
Besluiten en aanbevelingen	196
Ook inzetten op deelaspecten van kwaliteit	196
Gemiddeld (maar niet overal) redelijke kwaliteit op emotionele aspecten	197
Meer aandacht nodig voor de educatieve aspecten	197
Beter kansen benutten op zorgmomenten en vrijspelmomenten	197
Aandacht voor taal, ook in groepen met anderstalige kinderen	198
Aandacht voor educatie in opleidingen en vorming	198
Meer aandacht nodig voor de omgeving	199
Meer aandacht nodig voor de maatschappelijke diversiteit	199
Meer aandacht nodig voor de communicatie met ouders	200
Verder inzetten op structuurkenmerken	200
Verder onderzoek nodig naar pedagogische omkadering	201
Pedagogische norm	201
Normering moet meer dan een cesuur zijn	202
Pedagogische kwaliteit bestaat uit meerdere dimensies	202
Pedagogische kwaliteit is geen optelsom	203
Genuanceerd oordelen aan de hand van een asymmetrische schaal	204
Omgaan met gezinnen en diversiteit is moeilijk observeerbaar	205
Wat met de ‘rotte appels’?	205

Hoofdstuk 6

Moeders, ouders en in- en uitsluiting	209
Lange geschiedenis van verdachtmaking	211
De jaren zeventig: feminisme en tewerkstelling	218
De jaren tachtig: wachtlijsten	223
Sociale functie van de kinderopvang	228
Buurt- en Nabijheidsdiensten	228
Naar meer structurele maatregelen maar een blijvende ongelijkheid	229
Mattheuseffecten vandaag: 3P	232
Vijf principes: 5 B's	236
Beleidswijzigingen sinds 2014: drie stappen terug en één vooruit	239
Lokale loketten	242
Ouderbetrokkenheid in curricula wereldwijd	242
Kindgerichte omgeving scheppen	244
Ontwikkeling monitoren	245
Pedagogische praktijken onderhandelen	247
Zachte overgangen	249
Opvoedingsondersteuning	250
Besluit	251
Wederkerigheid in contexten van diversiteit	252
Wat gebruikers van de kinderopvang in Vlaanderen zeggen	255

Hoofdstuk 7

Genealogie van de verschooling	261
Inleiding	261
Vervroeging van de leerplicht: een oud debat	262
De gouden jaren zestig: democratiseringsgedachte	262
De jaren zeventig: economische crisis en leerplicht	263
Nieuw millennium: terugkeer van de leerplichtverlaging	266
Sluipende, feitelijke leerplichtverlaging	269
Toestand vandaag	271
Discussie: hoe vroeger, hoe beter?	274
Conclusie: egaliserende school of school voor diversiteit?	278

Hoofdstuk 8

Zorg en leren bij de jongste kleuters	281
Inleiding	281
Aandacht voor transities	282
Bijzondere transitie op jonge leeftijd	282
Drie populaire denklogica's	284
Perspectief van ouders, leraren en kinderen	286
Perspectief van ouders en medewerkers: methodologie	286
Perspectief van kinderen: methodologie	287
Zwakke taalleerkansen voor de jongste kinderen	288
Beleidsaandacht voor taal en voor leren	288
Dictatuur van de structuur	290
Kwantiteit en kwaliteit	292
Meertaligheid	293
Zwakke positie van de zorg	294
Hiërarchie tussen leren en zorg	294
Zorg tijdens 'tussentmomenten'	296
Zorg en zelfstandigheid	298
Educare: zorg is leren en leren is zorg	299
Sociaal en politiek potentieel van educare	300
Relatie tussen de ouders en de school	301
Besluit	302
De doorgaande lijn	304

Hoofdstuk 9

Pedagogiek van diversiteit	309
Inleiding	309
Lange geschiedenis van homogenisering	310
De 19de eeuw: beschavingsoffensief	311
De jaren vijftig en zestig: bange blanke man	313
Einde van de 20ste eeuw: multiculturele samenleving	316
De 21ste eeuw: superdiversiteit	320
Mythe van de homogeniteit bij kinderen	322
Diversiteit uitvlakken	323
Meertaligheid	324

Mythe van de homogeniteit bij ouders	326
Sociale steun en sociale cohesie	326
Diversiteit van diversiteiten	327
Culturele identiteiten	328
Vooroordelen voorkomen	331
Cultureel kapitaal	333
Competenties van de medewerkers en wetenschappelijke kennis	334
Vormen van diversiteit	336
Bruggen bouwen tussen wat we weten en wat we doen	338
DECET	340

Hoofdstuk 10

Personeel en (de)professionalisering 343

Opvoeden is mensenwerk	343
Historische terugblik	344
1900-1970: koele professionaliteit	344
1980-1990: initiatieven tot pedagogische professionalisering	346
1990-2010: deprofessionalisering	347
2011-2020: herprofessionalisering?	350
Naar competente systemen	353
De Assepoesters	355
Continuous Professional Development (CPD)	356
Personeelscrisis	359
Kwalitatieve problemen	360
Kwantitatieve problemen	362
Omvattend toekomstplan	365
Kindratio	366
Toekomstwerf Kinderopvang	368

Hoofdstuk 11

Maatschappelijke functies 373

Inleiding	373
De economische functies	373
De educatieve functies	374
De sociale functie	375

Inhoud	11
Impact op kinderen	376
Impact op ouders	378
Toegang tot de arbeidsmarkt	378
Ouderschap	379
Sociale steun	380
Impact op gemeenschappen	381
Hoofdstuk 12	
Europees beleid	383
European Quality Framework (EQF)	383
Vijf dimensies en tien statements	384
Toegankelijkheid	385
Personeel	386
Curriculum	388
Monitoring	389
Governance	391
Aanbeveling van de Raad	392
Indicatoren	396
Nieuwe Barcelona-normen	399
Kindgarantie	403
Nawoord	409
Bijlage	
Pedagogisch raamwerk	415
Lijst van tabellen	443
Lijst van figuren	445
Bibliografie	447